

N:o 41.

Ank. till Riksd. kansli den 7 april 1899, kl. 4 e. m.

Utlåtande, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utarbetande och framläggande af förslag till lagbestämmelser angående ordnandet af rättsförhållandena emellan kommuner och enskilde vid genomförande af stadsplaner m. m.

Andra Kammaren har till lagutskottet öfverlemnadt en af herr greve *H. E. G. Hamilton* inom nämnda kammare afgifven motion, n:o 136, af följande lydelse:

»I motion n:o 62 inom Andra Kammaren vid 1897 års riksdag tillät jag mig väcka förslag om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utarbetande och framläggande af förslag angående ordnandet af rättsförhållandena mellan kommuner och enskilde vid genomförande af stadsplaner m. m.; och anförde jag dervid till stöd för mitt förslag följande:

»I skrifvelse den 9 maj 1884 anhöll Riksdagen, att Kongl. Maj:t måtte låta utarbeta och för Riksdagen framlägga förslag till lagbestämmelser för ordnande af de rättsförhållanden, som uppstå mellan kommunerna och enskilde i följd af fastställande af planer för eller vid utförande af beslut om reglering af gator, torg eller allmänna platser i stad, köping eller ort, för hvars bebyggande stadganden lika med de för stad gällande anses böra på grund af befolkningens täthet tillämpas.

Denna skrifvelse, som af Riksdagen beslöts utan meningsskiljaktighet, var ett uttryck för den på grund af flerårig erfarenhet vunna

insigten derom, att förenämnda rättsförhållanden blifvit på ett mycket otillfredsställande sätt ordnade, enär expropriationsförordningens stadganden i ämnet äro alldeles otillräckliga och i flera hänseenden olämpliga, ett förhållande, som allt klarare framträd i den mån kommunerna på allvar bemödat sig att genomföra de vidlyftiga stadsplaner, som byggnadsstadgan för rikets städer ålagt dem att uppgöra.

Åt befogenheten af Riksdagens framställning gaf Kongl. Maj:t sitt erkännande genom att den 3 oktober 1884 uppdraga åt en komité att utarbete de författningsförslag, hvilka af nämnda framställning kunde föranledas, och afgaf komitén den 24 augusti 1885 underdånigt betänkande i ämnet med förslag till lag angående stadsplan och tomtindelning jemte tillhörande författningar, i samband hvarmed komitén, till hvilken jemväl öfverlemnats en af styrelsen för Stockholms fastighetsegareförening gjord underdånig framställning angående lagstiftning rörande hvad i vissa fall borde iakttagas, då byggnad uppförts utöfver tomtgräns, framlade förslag till lag äfven rörande nämnda ämne.

Öfver komiténs förslag hördes öfverståthållareembetet, Konungens befallningshafvande och öfverintendentembetet. Befogenheten af Riksdagens framställning bestyrktes dervid ytterligare, i det att endast en bland Konungens befallningshafvande i allo afstyrkte komiterades förslag, och två funno det olämpligt för mindre städer, under det att öfriga myndigheter, i flera fall med mycken styrka, såväl vitsordade behovet af lagstiftning på det afsedda området som ock uttalade sin anslutning till de i komiterades förslag upptagna principer.

Sedan förslaget, med ledning af de detaljanmärkningar, som af myndigheterna framstälts, blifvit af komiterade i vissa delar omarbetadt, öfverlemnades detsamma ock af Kongl. Maj:t för vidare grundlagsenlig behandling till högsta domstolen, som deröfver afgaf utlåtande, sådant detsamma finnes intaget i domstolens protokoll för den 20 april 1887. Jemväl högsta domstolens flertal lemnade förslagets hufvudgrunder utan anmärkning och framställde endast en del anmärkningar rörande vissa detaljbestämmelser. Blott två af de i granskningen deltagande sex justitieråden afstyrkte hela förslaget under förmenande, att dess hufvudgrunder icke vore med rättvisa och billighet öfverensstämmande.

Hvad sålunda förekommit torde väl obestriddigen få anses häntyda derpå, att Riksdagens framställning ingalunda skett i oträngdt mål. Vid 1891 års riksdag framlades emellertid endast det på Stockholms fastighetsegareförenings initiativ tillkomna lagförslaget, hvarjemte i det vid propositionen fogade statsrådsprotokollet meddelades, att det på Riksdagens begäran utarbetade förslaget till stadsplanelag kommit att förfalla.

Om anledningen till denna oväntade utgång af ett viktigt och omfattande lagstiftningsarbete lemnas upplysning i Andra Kammarens protokoll för den 6 maj 1891. Dåvarande chefen för justitiedepartementet, hvilken förut såsom ledamot af högsta domstolen varit en bland de två justitieråd, hvilka afstyrkt komiterades förslag i dess helhet, framhöll nemligen under diskussionen om ofvannämnda proposition, att det af komitén utarbetade förslaget till stadsplanelag visserligen vore fotadt på de grunder, för hvilka Riksdagen i skrifvelse år 1884 uttalat sig, men att han för sin del vid pröfning af dessa grunder funnit, att en lämplig lagstiftning i ämnet icke kunde på dem fotas, äfvensom att han icke kunde erkänna, att på det afsedda området billigare grunder funnes än de, som äro stadgade i gällande expropriationslag. Justitieministern underkände, med andra ord, fullständigt befogenheten af Riksdagens framställning.

Man kan sålunda med allt fog säga, att frågans utgång var beroende på en ren tillfällighet. Särskildt med hänsyn härtill har jag trott det icke vara osannolikt, att, derest Riksdagen förnyade sitt uttalande i ämnet, en annan utgång skulle kunna vinnas. Härför talar den ytterligare erfarenhet, som redan år 1891 vunnits om svårigheterna för kommunerna att med måttliga kostnader under nuvarande brist på duglig lagstiftning i ämnet genomföra sina storartade stadsplaner, samt om de fördelar, som dessa planer i många fall tillskynda egare af de af dem berörda tomter. Kongl. Maj:t och Riksdagen hafva sjelfva vid två särskilda tillfällen, åren 1885 och 1892, då vilkoren för marks upplåtande till gator öfver fot- och hästgardesregementenas gamla kaserntomter antogos, erkänt rättmätigheten af den i komitéförslaget intagna hufvudgrundsats, att tomtegaren bör bidraga till en gatureglings genomförande öfver hans mark, i den mån han har fördel af densamma. Det lysande resultatet af fotgardesregementenas kaserntomters försäljning, sedan de nya gatorna dragits öfver dem, lemna ett ojäfaktigt vittnesbörd derom, att icke någon orätt skett staten såsom tomtegarare genom tillämpning af sagda grundsats. Till samma resultat kommer man helt säkert i den andra tomtaffären.»

Min motion afstyrktes af lagutskottet och afslogs af Första Kammaren, men blef deremot med ganska stor pluralitet bifallen af Andra Kammaren. Redan i följd häraf torde det icke kunna anses omotiveradt att åter bringa frågan på tal. Men härtill kommer ytterligare, att, så vidt jag kunnat finna, lagutskottets och Första Kammarens ställning till frågan år 1897 väsentligen påverkats af den uppfattningen, att jag skulle hafva uttalat mig för antagandet såsom lag af komiterades för-

slag oförändradt. Detta har dock ingalunda varit min afsigt. Atskilliga, mycket viktiga anmärkningar mot detta förslags detaljer hafva framstälts under frågans behandling hos myndigheterna och högsta domstolen. Det lär väl icke finnas något tvifvel derom, att Kongl. Maj:t skall vid dessa anmärkningar fästa det afseende, de förtjena, hvarförutom lagutskottet och Riksdagen ju få tillfälle att ytterligare nagelfara lagförslaget, då det slutligen för Riksdagen framlägges. Jag har därför ansett mig böra uttryckligen betona, att jag blott afser ett vidhållande af 1884 års skrifvelse, hvars principer Riksdagen vid senare tillfällen både direkt och indirekt sökt häfda.

Jag hemställer på grund häraf, att Riksdagen må anhålla, att Kongl. Maj:t i öfverensstämmelse med hvad Riksdagen i skrifvelse den 9 maj 1884 begärt, täcktes låta urarbета och för Riksdagen framlägga förslag till lagbestämmelser för ordnande af de rättsförhållanden, som uppstå mellan kommunerna och de enskilde i följd af fastställande af planer för eller vid utförande af beslut om reglering af gator, torg eller allmänna platser i stad, köping eller ort, för hvars bebyggande stadganden lika med de för stad gällande anses böra på grund af befolkningens täthet tillämpas.»

I motionen hafva två af Andra Kammarens ledamöter instämt.

Föreliggande motions syfte är, enligt utskottets åsigt, förtjent af Riksdagens synnerliga uppmärksamhet. Enligt hvad erfarenheten redan länge ådagalagt, äro med gällande lagstiftning väsentliga svårigheter förbundna med genomförandet af regleringar utaf gator, torg och allmänna platser i städer och dermed likställda orter, och särskildt ur kostnadssynpunkt hafva dylika företag visat sig blifva för vederbörande kommuner i hög grad betungande. Riksdagen har ock, såsom motionären erinrat, med erkännande af den nuvarande lagstiftningens brister i angifna hänseende, sökt att härför råda bot, då Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t den 9 maj 1884 anhöll om utarbetande och framläggande af förslag till lagbestämmelser i ämnet.

Mot det lagförslag, som i öfverensstämmelse med Riksdagens uttalade önskan utarbetades af en för ändamålet särskildt tillsatt komité, rigtades visserligen vid dess granskning inför högsta domstolen ganska väsentliga anmärkningar, och två af de i granskningen deltagande

justitieråden afstyrkte helt och hållet, att komitéförslaget skulle läggas till grund för någon proposition till Riksdagen — något, som ej heller, af anledning motionären omnämnt, blef fallet — ; men dessa omständigheter, huru beaktansvärda de än äro, kunna ej tillmätas sådan betydelse, att i följd deraf lösningen af den fråga, Riksdagen för utredning öfverlemnad till Kongl. Maj:t, måste betraktas vara för längre framtid undanskjuten. Behovet af en sådan lösning gör sig också allt fortfarande och för hvarje år i förökad grad gällande, allt eftersom den nuvarande lagstiftningens brister i praktiken oftare och skarpare framträda.

Hvad angår sättet för frågans lösning, är utskottet visserligen af den tanken, att det ej bör ifrågasättas att återupptaga ofvanberörda komitéförslag, då mot detsamma i väsentliga delar framställts välgrundade anmärkningar; men utskottet vill dock uttala sin anslutning till sjelfva hufvudtanken i komitéförslaget, att utvidga tomtegares skyldighet att bidra till gatureglerings genomförande. Äfven om förslaget i detta hänseende må anses hafva gått för långt, torde dock stå fast, att lagändring i sådan riktning, som komitéförslaget angaf, måste vidtagas för undanrödjande af de med nuvarande lagstiftning förenade olägenheter. Ganska mycket skulle vara vunnet redan derigenom, att i expropriations-förordningen intoges bestämmelse derom, att, då del af tomt för gatureglerings genomförande måste exproprieras, hänsyn finge vid ersättningens bestämmande tagas till den fördel, tomtegaren hade att af regleringen påräkna, samt genom stadgande om rättighet för kommunen att vid expropriation för gaturegleringar lemna vederbörande tomtegare i vederlag jord inom det område, som af gaturegleringen beröres.

Frågan, huru långt man härutinnan lämpligen bör gå, och genom hvilka bestämmelser i öfrigt de hufvudsakliga bristerna i den nuvarande lagstiftningen må kunna undanröjas, är emellertid af den omfattning, att utskottet anser hvarken lämpligt eller möjligt att för det närvarande ingå i närmare bedömande af dess särskilda detaljer, utan torde ändamålet bäst främjas genom att, utan på förhand gifven begränsning, öfverlemnas frågan i dess helhet till Kongl. Maj:ts ompröfning.

Utskottet föranlåtes alltså hemställa,

att Riksdagen, i anledning af grefve Hamiltons förevarande motion, ville i skrifvelse anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till lagbestämmelser för ordnande

af de rättsförhållanden, som uppstå mellan kommunerna och enskilde i följd af fastställande af planer för eller vid utförande af beslut om reglering af gator, torg eller allmänna platser i stad, köping eller å annan ort, för hvars bebyggande stadganden, lika med de för stad gällande, anses böra på grund af befolkningens täthet tillämpas.

Stockholm den 7 april 1899.

På lagutskottets vägnar:

K. S. HUSBERG.

Reservation

af herr *Trygger* mot den af utskottet använda motivering.

Herrar *Fröberg*, *G. Andersson* och *Redelius* hafva begärdt få antecknad, att de icke deltagit i ärendets behandling inom utskottet.
